9. Etnografiska afdelningen.

Den för afdelningen viktigaste händelsen under året har varit den, om ock blott temporära, förbättringen af dess lokalfråga genom det hösten 1916 skedda upplåtandet åt densamma af två våningar i riksmuseets gamla byggnad i kvarteret Grönlandet Norra, något som redan närmare omnämnts i föregående års berättelse. Sedan dessa lokaler undergått en ganska omfattande renovering och elektrisk belysning införts, började på nyåret arbetet på att i våningen två trappor upp i de gamla zoologiska utställningssalarna anordna en provisorisk utställning, som öppnades för allmänheten i början af maj och på hösten, då den var i detalj fullordnad, öfvergick till permanent visningslokal. I sju salar utställdes här samlingar från Japan, Ceylon, Nya Guinea och andra Stilla-hafsöar, från Siam och Tibet äfvensom skulpturverk från Mexiko och Central-Amerika. Dessutom anordnades i en särskild sal äfven utställning af antropologiska samlingar af kranier och gipsafgjutningar från samtliga världsdelar och i en annan, den ur akustisk synpunkt lämpligaste, fonogram- och grammofonkonserter med sång- och musikstycken från talrika exotiska folk.

De utställda samlingarna utgjordes — frånsedt de från Japan och Siam, ett mindre antal musikinstrument samt en del af det antropologiska materialet — nästan uteslutande af nyförvärf, gjorda under de tre sista åren. Äfven af dessa förvärf kunde dock här endast plats beredas åt i stort sedt ett urval, utgörande mindre än hälften af det hela. Sålunda uppställdes de intressantaste föremålen ur ingenjör J. F. Andersson's stora, föregående år skänkta samling af singalesiska masker från Ceylon, ett urval af grefve Birger Mörner's samlingar från Nya Guinea och närgränsande öar samt de af redaktör J. M. Ollén hemförda lamaistiska kultföremålen från Mongoliet, dyrbara konstsaker af metall.

Bland de exponerade, af doktor GASTON BACKMAN ordnade antropologiska nyförvärfven märkas, förutom af museets svenska samlare hemförda kranier, ett antal i gips utförda byster af valda typer af nordamerikanska indianer, förfärdigade vid fysisk-antropologiska sektionen af Naturhistoriska museet i Washington, samt ansiktsmasker af lefvande infödigar, inköpta från Museum für Völkerkunde i Berlin.

Detta i korthet om de utställda nyförvärfven. Af uteslutande äldre datum äro bland de exponerade samlingarna i hufvudsak endast de från Japan, från hvilket land afdelningen under de sista 35 åren praktiskt taget ej haft tillfälle att göra några kompletteringar. Samtliga de asiatiska samlingar, som nu genom den provisoriska lokalutvidgningen åter kunnat göras tillgängliga för allmänheten, omfatta ungefär en fjärdedel af dem, som förr, hopträngda i 11 rum, visades i museets afdelning vid Kungsgatan, men som sedan 1909, då denna afdelning måste indragas, legat nedpackade. De utgöras i hufvudsak blott af den af professor HJALMAR STOLPE hopbragta s. k. Vanadissamlingen.

De i musiksalen organiserade exotiska konserterna baserade sig på ett urval af ett tusental sånger och musikstycken från skilda folk öfver hela jordklotet. Det hela möjliggjordes genom välvilligt tillmötesgående af professor K. STUMPF och doktor E. VON HORNBOSTEL vid Berlins Vetenskapsakademis psykologiska institut. Då nämligen exportförbud råder i Tyskland på grammofonplattor o. d., hitsändes institutets assistent, doktor E. FISCHER, med dylika som särskild kurir. I samverkan med bibliotekarien C. F. HENNERBERG vid Musikaliska akademien verkställde han sedermera bland de medförda plattorna och ur museets eget fonogramarkiv det urval, som efter särskildt tryckt program föredrogs vid dessa konserter. Särskildt må framhållas de lappska stycken, som insamlats af stationsinspektoren KARL TIRÉN, hvilken för afdelningen allt fortfarande bedrifver musikstudier och fonogramupptagningar bland lapparna. Väggarna i musiksalen hafva beklädts med javanesiska battiktyger, tillhöriga doktor THORILD WULFF och hvilka samtidigt fylla det ändamålet att dämpa ljudet.

En del depositioner hafva också kunnat visas vid denna utställning, nämligen dyrbarare föremål af metall och porslin från Siam, tillhörande H. K. H. PRINS WILHELM, konsul H.

Ax:son Johnson, kanslirådet C. F. Hultgren och grefve N. Gyldenstolpe.

Närmare uppgifter och detaljer rörande denna utställning återfinnas i den illustrerade vägledning öfver densamma, som kunnat komma till stånd tack vare firman P. A. Norstedt & Söner's stora tillmötesgående att utan kostnad för afdelningen trycka första upplagan.

Den återstående salen i våningen har iordningställts till ateljé för konstnärer, som önska göra studier öfver samlingarna, och har också tagits i anspråk för detta ändamål. Ursprungligen ingick i planen för utställningssalarnas anordnande att reservera tvenne rum för skulptörer, målare, textilintresserade m. fl., men utrymmet tillät ej anslå mera än ett. Ett stort antal konstnärer ha begagnat sig af tillfället, och många äro de, som förklarat sig fått goda impulser genom dessa studier.

De till afdelningen öfverlåtna lokalerna i bottenvåningen, omfattande 9 rum, f. d. mineralogiska afdelningen, användas som magasinerings- och arbetslokaler. Förutom ett antal nya samlingar hafva hit öfverförts större delen af de föremål, som förut förvarats i de åt afdelningen upplåtna ekonomibyggnaderna till Kronprinsens f. d. stall, hvilka ha måst utrymmas. I själfva stallet kvarligga dock ännu tills vidare en mängd större föremål såsom båtar, slädar, vagnar, tält, husmodeller m. m.

I december 1916 anställdes vid afdelningen med. doktor Gaston Backman med en årslön af 5,000 kronor, och var under årets första månader sysselsatt dels med ordnandet af entografiska samlingar för utställningen, dels med att ordna den antropologiska utställningssalen. Därefter ägnade han oafbrutet hela sin tjänstgöring åt det uppdrag, som han på intendentens förslag åtagit sig, nämligen att begynna lägga grunden till en representativ samling af svenska folktyper medels användandet af gipsgjutningsmetoden. Genom denna metod, hvilken särskildt i Amerika under sista årtiondet vunnit allt större användning, öppnas en ny väg för exaktare studier af olika människotyper. Doktor Backman har under sitt arbete sökt åstadkomma en så fullständig samling afgjutningar, som tid och tillfälle medgifvit, af karakteristiska antropologiska typer, därvid han jämväl sökt få materialet inom hvarje typgrupp så jämnt fördeladi olika åldrar och kön som möjligt. Något mera än ett fyrtiotal individer hafva afgjutits, därvid som regel hel byst medtagits så långt ned som till bröstvårteplanet.

Då i följd af krigstillståndet det under flera månader varit ytterst svårt att erhålla lämplig gips, och sålunda det material, som måste användas för gjutningarna varit af mycket olikartad beskaffenhet, blef det nödvändigt att tillgripa en färgningsmetod, att bronsera bysterna. För möjliggörandet af det exakt vetenskapliga bestämmandet af de afgjutna individernas antropologiska typer har B. å samtliga objekt utfört antropologiska mätningar och bestämningar. En fullständig och detaljerad katalog har jämväl af honom upprättats. Tvenne gipsgjutare hafva varit honom behjälpliga under arbetet.

Under 1917 hafva följande *inköp* af samlingar blifvit gjorda:

Då generalkonsul J. F. ANDERSSON's stora och dyrbara samling af etnografika och vapen i dec. 1916 försåldes på offentlig auktion i Lund, fick intendenten, tack vare en frikostig mecenats understöd, tillfälle att för afdelningen förvärfva ett urval enstaka, nu svåröfverkomliga äldre föremål från spridda länder. 63 nummer inropades, bland hvilka må nämnas: blanka vapen från Indien, ett par rikt skulpterade träfigurer (tempelväktare) från Birma, harpuner och vapen från Alaska, en af de säregna kvinnohattarna jämte andra föremål från Herreros m. m.

Likaledes genom mecenatmedel ha från Museum für Völkerkunde i Berlin förvärfvats ett antal (63 st.) gipsafgjutningar af lefvande infödingar från många af jordens folkslag, framför allt dock från Afrika och Söderhafvets folk. Afgjutningarna äro till större delen ansiktsmasker, dock finnas äfven sådana, som omfatta hela hufvudet. Största delen af dessa hafva, som redan omnämts, utställts i antropologiska sektionens sal i Vallingatan 2.

Vidare ha från Berliner-museet inköpts 5 st. större afgjutningar i gips af skulpterade reliefplattor från Mexiko och Central-Amerika. Denna nya tillökning i afdelningens samling af prof på bildhuggarkonsten hos de gamla kulturfolken i dessa trakter har också möjliggjorts genom pekuniärt understöd af museets gynnare.

En samling från Chamicoco-indianerna i Uruguay, hemförd af ingenjör G. PIRA och omfattande 82 st. föremål, äfvensom 15 st. lerkärl från Rio Pueres, Arizona, hafva slutligen likaledes inköpts genom disponibla mecenatmedel. Den förra samlingen omfattar bl. a. fjäderprydnader och andra prydnadsföremål,

bågar, pilar och stenyxor, 1 höfdingesvärd, 1 hängmatta, 1 täcke, 1 sadelsäck, 1 rep af människohår m. m.

Samlingarna ha under året ökats med följande *gåfvor:* af doktor P. Dusén 1 båge och 7 pilar från norra delen af staten Paraná, Brasilien, samt 1 st. slipad och 3 st. oslipade stenyxor från kjökkenmöddingar (sambaquis) i kustlandet af samma stat;

af direktören Hemming Johansson 7 st. föremål från Java, nämligen 1 trumma samt 6 figurer till marionett-teater (*wayang*), skurna i trä samt rikt bemålade och förgyllda;

grefve Eric von Rosen har öfverlämnat ett par öronprydnader från Central-Afrika, Tanganyika-sjöns södra ända, där de användas af flera stammar;

lektor Hj. Möller har skänkt en båtmodell från Java, juvelerare Jean Jahnson j:or 2 st. slipade månstenar från Ceylon och fru Olga Lundin 2 ornamenterade emu-ägg från Australien;

genom Livrustkammaren har från Ulriksdal öfverlämnats 13 st. föremål, sannolikt härrörande ur konung Karl XV:s samling och hufvudsakligen bestående af spjut från Afrika och Söderhafvet.

Professorskan R. Sellén, som arbetat i den till konstnärers disposition ställda ateljén, har till afdelningen förärat ett af henne utfördt porträtt af en 16-årig lappflicka från Frostviken (efter lefvande modell) samt en kopia af en tafla, föreställande en australneger.

I fält har för museets räkning doktor Thorild Wulff på andra året fortsatt sitt forsknings- och samlararbete i norra delarna af West-Grönland framför allt bland eskimåerna på Kap York-halfön längst i nordväst. Hittills hafva tvenne sändningar däruppifrån kommit museet tillhanda.

I Söderhafvet har docenten Sixten Bock arbetat och har enligt skriftligt meddelande med godt resultat bedrifvit ett etnografiskt samlingsarbete på Salomon-, Gilbert-, Ellis- och Phoenixöarna, på Fidji-gruppen samt ett par af Polynesiens ögrupper. De till docenten Bock's förfogande stående medlen, hvilka anskaffats genom intendentens försorg, uppgå till 3,000 kronor.

Fotografisamlingen har tillväxt med 254 st. fotografier från Japan, inköpta genom fru Ida Trotzig, Kobe. De bestå delvis af sammanhängande serier öfver té- och silkesodling,

religiösa festligheter och ceremonier m. m. Fru T. är allt for t farande sysselsatt med inköp för museet och har under året af mecenatmedel för ändamålet erhållit 1,000 kronor.

Följande nya inventarier hafva tillkommit under året: 12 glasmontrer, 1 lådfack, 4 hyllfack (2 större och 2 mindre), 7 bord (3 större och 4 mindre), 6 dussin stolar, 20 sittbänkar, 35 piedestaler, 3 väggfasta tvättställ, ett antal väggfasta bord, lösa hyllor och bockar äfvensom ett stort antal drag- och rullgardiner. För grammofonkonserterna å utställningen inköptes slutligen äfven en större grammofonapparat af god kvalitet. Kostnaderna för samtliga dessa för afdelningen nödvändiga inventarier hafva bestridts genom mecenatmedel.

Ett rätt dyrbart snickeriarbete må i detta samband nämnas, nämligen förfärdigandet af ett tak för den i Japan-salen uppställda téceremonipaviljongen, hvilken hittills saknat sådant. Då takspån ingenstädes i landet stod att uppbringa, måste de förfärdigas för hand. Arbetet utfördes under ledning af den erfarne kännaren af japansk byggnadskonst, arkitekten RUDOLF ENBLOM.

Vid det katalogiseringsarbete, som under året utförts vid afdelningen, har, förutom en del smärre samlingar, den i föregående årsberättelse anmälda stora Pulleinska samlingen från Nya Guinea, Australiens fastland och Söderhafvet slutkatalogiserats. Den omfattar 4,098 nummer.

Grefve ERIC VON ROSEN, som i samband med utarbetandet af sin stora monografi »Träskfolket» katalogiserat sina under svenska Rhodesia-Kongo-Expeditionen 1911—1912 hopbragta etnografiska samlingar, har som gåfva öfverlämnat en af honom upprättad maskinskrifven katalog öfver dessa samlingar.

Afdelningens boksamling har under många år på grund af otillräckligt utrymme måst delvis förvaras provisoriskt utan att kunna nöjaktigt uppställas och göras tillgänglig. Sedan paleobotaniska afdelningens f. d. lokaler ställts till Etnografiska afdelningens förfogande, har emellertid boksamlingen kunnat systematiskt uppställas och ordnats. Två kataloger, en lappkatalog och en med arbetena upptagna i löpande följd, hafva nu utarbetats.

I samband med utställningen och på bekostnad af de för denna disponibla mecenatmedlen hafva extra arbetskrafter anlitats. Sålunda deltog amanuensen H. EDGREN under årets tre första månader i utställningsarbetena och under första half-

året var äfven ett extra kvinnligt skrifbiträde anställdt. Under kortare tider voro dessutom ett antal andra personer i afdelningens tjänst.

På grund af krigsförhållandena hafva naturligtvis nästan inga utländska vetenskapsmän under året kunnat göra studier vid museet. Emellertid har doktor W. Thalbitzer från Köpenhamn studerat grönländska samlingar och den ofvannämnde doktor E. Fischer från Psykologiska institutet i Berlin har genomgått museets fonogramarkiv, hvilket äfven studerats af bibliotekarien C. F. Hennerberg. Bland svenska forskare märkas grefve Eric von Rosen, friherre Erland Nordenskiöld, antikvarien doktor Otto Frödin och amanuensen Gustaf Bolinder, hvilka samtliga studerat sydamerikanska samlingar, samt amanuensen, fröken Gerda Cederblom, som studerat väfnader. Ett stort antal konstnärer, manliga såväl som kvinnliga, hafva, såsom redan framhållits, gjort studier bland samlingarna i allmänhet, dock i synnerhet bland de nyutställda i Vallingatan 2. Framför allt de senare hafva slutligen äfven besetts af studieföreningar, af elever vid Konstakademien och Tekniska skolan samt af skolklasser under lärares ledning. Inalles hafva under året 5,302 personer besökt museet.

Rörande visningstiderna hafva lokalerna i Vallingatan 1 (Afdelning I) under vintermånaderna liksom föregående år förutom de ordinarie visningstiderna äfven varit öppna för allmänheten två kvällar i veckan, nämligen tisdagar och fredagar kl. 7—9 e. m., samt söndagar kl. 1—3 e. m. För att de i montrerna förvarade föremålen, hvilka hotades att angripas af mal under sommaren, ostört skulle kunna grundligt genomgås och prepareras samt för en del omordningar sökte och erhöll intendenten akademiens tillstånd att få hålla denna afdelning stängd för allmänheten under tiden 1 juni—31 augusti. På grund af de höga omkostnaderna för elektrisk belysning och uppvärmning m. m. förlängdes denna tid sedermera till oktober månads utgång. Fr. o. m. den 1 november och till årets slut var afdelningen öppen lördagar 12—3 e. m.

Utställningen i Vallingatan 2 hölls under maj månad dagligen tillgänglig för allmänheten. Den öfvergick sedan till ordinarie visningslokal (Afdelning II) och var under juni—oktober månader öppen onsdagar och lördagar. Under no-

vember—december voro visningstiderna: onsdagar 12—2, torsdagar 7—9 samt söndagar 1—3 e. m.

I serien »Populära Etnologiska Skrifter» har utkommit n:r 13, »Den primitiva familjen» af docenten Sven Lönborg. Så snart gynnsammare ekonomiska förhållanden inträda, komma ytterligare några, i manuskript redan föreliggande färdiga arbeten att följa.

En af museets gynnare har under året donerat 5,000 kronor att användas för publicerande af följande etno-zoologiska arbeten, nämligen: för »On the Origin and Development of the Reindeer-Nomadism» af professor K. B. Wiklund 2,000 kronor; för »Polar Dogs as Factors in Arctic Culture» af doktor W. Talbitzer 1,000 kronor. Vidare 1,200 kronor för ett arbete af doktor K. G. Lindblom öfver »Afrikanska fångst- och jaktmetoder» samt slutligen 800 kronor för publicerandet af ett etno-zoologiskt arbete af framlidne professor Otis Mason, chef för antropologiska afdelningen vid Nationalmuseet i Washington.

Af en annan donator erhöll museet en gåfva af 14,474,57 kronor, hvilka medel, liksom största delen af förra årets donationer, tagits i anspråk för museets betydande löpande utgifter under det gångna året.

Doktor Lindblom har under året publicerat »Notes on the Kamba Grammar», Archives d'Etudes Orientales, Upsala 1917, »Svart magi och skyddsåtgärder mot dylik bland Akamba i Ostafrika», Ymer 1917, h. 2, samt »Tron på den magiska kraften hos namn bland Kamba-negrerna i Ostafrika», Ymer 1917, h. 3—4.